

PREDSTAVUJEME NOVÉ KNIHY

Ivan Hulín, Ivan Žucha: O učiteľoch, o žiakoch a o nasledovníkoch

Z pripravovanej knihy „Úvod do vedeckého bádania 2 diel. Dialógy, úvahy a zamyslenia“

Profesor Hulín: Sme generáciou, ktorá obdivovala cestopisné filmy Zikmunda a Hanzelku. V čase našich stredoškolských štúdií to boli filmy, ktoré nás fascinovali nielen dobrodružnosťou samotných cestovateľov, ktorí sa vybrali na cestu do skutočného neznáma, ale aj tým, čo zobrazovali. Afrika bola vtedy ešte neznámou, tajuplnou krajinou. Zikmund a Hanzelka nám približovali také oblasti, do ktorých predtým nevstúpil cudzí človek.

Veľmi na mňa zapôsobil celkom odlišný spôsob života afrických domorodcov, kmeňov, ktoré žili v uzavretých celkoch, vzdialené od iných ľudí. Uvažoval som o tom, čo bolo príčinou jednoduchosti života týchto ľudí, ktorí boli spojení s prírodou, ktorí žili a umierali v neobyčajnej harmónii s okolím a so sebou samými. Udivovala ma stereotypnosť ich života. Vyzeralo to tak, akoby sa „život zastavil“ na určitom stupni. Videl som v tom analógiu so živočíšnou ríšou.

V spoločenstve ľudí sme si zvykli na to, že každá ďalšia generácia „sa rodí“ do nových podmienok. Vzniká tu otázka, ktorá sa týka príčiny tohto javu. Teda moja otázka, s ktorou sa obraciam na teba, sa týka „našej výbavy“, ktorú si v oblasti mentálnej činnosti prinášame na svet.

Profesor Žucha: Veľmi ma zaujalo, že námet predkladáš „zoširoka a zďaleka“. Pre náš živočíšny druh je učenie (v širokom zmysle) podstatný inštrument. Ale myslím si, že je už CELKOM jasná potreba vrodenej dispozície. Aby sme sa ľudsky učili, musíme mať ľudský mozog. Ale „ľudskosť“ mozgu obsahuje dispozície k diverzifikácii, pomenujeme ich „nadaniami“. Keď príroda stvorila človeka, stvorila ľudí s rôznymi nadaniami.

A naopak: nadanie, ktoré vyústi do častého užívania (hudobne nadaný sa často zaoberá hudbou), podnecuje učenie. Učenie má neuroplastické účinky, teda modifikuje skladbu substrátu. Nadanie a učenie (používanie) sú synergické.

Synergické sú aj s tvorivosťou, teda s rekombinačnou aktivitou naučeného. Myslím si, že mozog „prírodného“ človeka a mozog sorbonského intelektuála majú dosť odlišnú štruktúru vďaka neuroplastickým účinkom synergií dispozícia – skúsenosť – spracovanie.

Profesor Hulín: To, čo v dospelosti označujeme ako intelekt, je „vybudované“ na princípe poznania. Do akej miery? Nechcem, aby si analyzoval vlohy a predpoklady, ani nechcem, aby si zabíhal do genetiky. Ak máme hovoriť o učiteľoch a o žiakoch, či nasledovníkoch, zaujíma ma, či je intelekt „vybudovaný“ skúsenosťou, teda učením a poznávaním. Plne rešpektujem to, že ani najlepšia hudobná škola a dokonca ani husľový virtuóz nemôže všetkých svojich žiakov

naučiť hru na husle tak, že všetci budú jeho vernou kópiou. To isté by sa dalo povedať o matematike a o iných odboroch.

Profesor Žucha: Vedecké fantázie (napríklad behavioristu Watsona) o tom, že z kohokoľvek možno vychovať nového Beethovena alebo Wienera, ak ho správne učíme, možno považovať za historickú kuriozitu. Ale zároveň je isté, (a vyplýva to z fyziologických dát), že hociktorá činnosť potrebuje údržbu, používanie, tréning svojho substrátu. Čo platí pre športovca, platí aj pre duševne pracujúceho. Hocikto nemôže byť husľový virtuóz, ale ani umelec by nebol umelcom, keby sa namiesto výcviku svojho umenia venoval napríklad športu.

Profesor Hulín: Napriek všetkému sa borím s problémom schopnosti a poznania. Myslím si, že schopnosť môže byť viac záležitosťou vrodenej a poznanie viac záležitosťou skúsenosti. Nevieť posúdiť, nakoľko by sa mohla prejaviť schopnosť, keby som dieťa naučil napríklad počítať do 100. Dospel by k poznaniu, že 3+5 je 8, keby som ho to nikdy neučil? Poznanie údajov a toho, čo môžem pochopiť, ešte nie je zárukou toho, že pochopím súvislosti. Alebo sa mýlim?

Profesor Žucha: Myslím si, že naša „tvorivosť“ je nevelká. Väčšinou sa spoliehame na to, čo sme sa naučili. Myslím si, že dieťa, ktoré by v tvojom myšlienkovom pokuse „objavilo“, že „5 a 6 je 11“, bolo by výnimočným matematikom. Možno si všimnúť, že aj „velkí“ objavitelia objavia len málo v porovnaní s rozsahom svojej disciplíny. Porovnajme, čo Pavlov OBJAVIL, s tým, čo NEOBJAVIL: hodnota tohto pomeru je veľmi malá, hoci Pavlov bol génius. Poznanie vzniká HROMADENÍM objavov, nie objavovaním.

Pre „objaviteľa“ (či už nobelovského formátu alebo dieťaťa v škôlke) je kľúčové: aby vedel, ŽE OBJAVIL. Azda každý v živote čosi objaví, čosi, čo mu prihrá náhoda: ale objav je zbytočný, lebo sa nespozná „ako objav“, zapadne v hromadách bezvýznamnosti.

Profesor Hulín: Na základe môjho uvažovania dochádzam k záveru, že to, čo viem, čo poznám a „čo dokážem“, je z podstatnej časti záležitosťou učenia. Pod učením si predstavujem širší proces, nie iba „školské vyučovanie“. Bola stereotypnosť a jednoduchosť života opisovaných afrických kmeňov dôsledkom chýbania akejkoľvek školy? Vyzerá to tak, že v ich prípade nedochádzalo k akumulácii poznatkov a k ich systematickému odovzdávaniu. V Európe, ale aj inde vo svete, veľmi dávno existovali vzdelanci, ktorí mali mladých adeptov vzdelania vo svojej blízkosti. Je celkom zrejmé,

že to bol systém odovzdávania tých poznatkov, ktoré sa ne-
týkali elementárnych stránok života, aj keď ich ovplyvňovali.

Teda mohol by som uvažovať o tom, že existencia škôl
je tým, čo zabezpečuje prenos vzdelanosti, že školy sú tou
skutočnosťou, ktorá zabezpečuje zdokonaľovanie ľudí a ich
prípravu v meniacich sa podmienkach? Myslíš si, že to takto
chápajú aj tí, ktorí o školách, o ich chode rozhodujú?

Profesor Žucha: Objav ŠKOLY je azda najväčším objavom
ľudstva. Ustanovuje, uzákoňuje vzťah učiteľ-žiak, ktorý je
(z biologického hľadiska) „kraniálnym predĺžením“ vzťahu
rodič-dieťa. Myslím si, že „psychodynamika“ tohto vzťahu
stojí za pozornosť. Škola je „kraniálne predĺženie“ rodiny.

Profesor Hulín: Profesor psychológie Robert J. Sternberg
(Yale University) zaujíma kvalifikované stanovisko k inte-
ligencii a jej vzťahu k výsledkom IQ-testov. Má negatívny
vzťah k robeniu IQ-testov ako prostriedku pre selekciu elity.
Neakceptuje jacksonovskú tradíciu, ktorá predpokladá, že
všetci ľudia sú rovnako „vzdelateľní“. Za prijateľnú ozna-
čuje jeffersonovskú tradíciu, ktorá považuje za prirodzené
to, že ľudia môžu byť inteligentní bez ohľadu na počet rokov
formálneho vzdelania a bez ohľadu na výsledky IQ-testov.
Vychádza z toho, že všetci ľudia majú vlohy, ktoré nie sú rov-
naké v každom smere mentálneho výkonu a záujmu. Pri re-
špektovaní tejto skutočnosti možno očakávať priaznivý roz-
voj intelektuálnych schopností.

Profesor Žucha: Inteligencia je výrazne vrodenný dar člo-
veka. „Komu nie je dané Zhora, v apatieke nekúpi“. Ale
dispozíciu treba ošetrovať. Je známe, že zanedbávanie inte-
ligencie vyvoláva jej trvalé „trofické“ zmeny.

S nerovnosťou inteligencie ľudí sa treba zmieriť: neod-
stráni ju nijaká sociálna revolúcia.

Profesor Hulín: Vráťme sa k učiteľom, žiakom a nasledov-
níkom. Vzťah žiakov k učiteľom je v počiatkoch najsilnej-
ším a dominujúcim vzťahom detí po ich primárnom vzťahu
k rodičom. Neskôr sa tieto vzťahy vyvíjajú „pod kritickým
dozorom“ oboch strán. Žiak je kritický k učiteľovi a učiteľ
je náročný k výkonu žiaka. Pri vysokoškolskom štúdiu sa vo
vzťahu učiteľ-študent menia oblasti záujmu a hodnotenia.
V každom prípade tento vzťah je viacrozmernou záležitosťou.
Celá história kultúry a vzdelania ľudstva je dôkazom
nie rôznorodosti, ale významu týchto vzťahov.

Demokritos (460–380 pred Kr.) bol súčasníkom sofistov,
Sokrata a Platóna. Sláva Demokrita zatienila jeho učiteľa,
zakladateľa atomizmu Leukippa. Do tejto skupiny patrili
Protagoras, Hippias a Prodikos. Patrili sem aj Gorgias a jeho
škola, Trasymachos, Antifón, Lykofrón a Kalikles.

Anaximandros (610–546 pred Kr.) bol Tálesovým žiakom.
Svojím výkladom sveta prevyšuje svojho učiteľa. Prešiel od
obraznej predstavy k teoretickému mysleniu.

Aristoteles (384–322 pred Kr.) ako 15-ročný osirel a od-
išiel do Atén, kde študoval v Platónovej Akadémii. Neskôr
tam aj pôsobil, až do Platónovej smrti. Aristoteles sa od
svojho učiteľa zásadne líšil, aj keď mal platónske vzdelanie.
Neskôr založil svoju povestnú školu Lykeion, známu aj pod

názvom peripatetická škola. Názov vyjadroval neformálny
vzťah učiteľa a jeho žiakov.

Takto by sme mohli pokračovať vo vymenúvaní význam-
ných učencov, ich škôl a škôl ich nasledovníkov a žiakov.
Niekedy išlo o nasledovníkov a inokedy o nositeľov nových
myšlienok, priekopníkov a mysliteľov na vyššej úrovni pozna-
nia. Filozofia v prvopočiatoch zahrnovala všetko vzdelanie,
prírodovedu, technické poznatky, umenie, medicínu, astro-
nómiu a ďalšie oblasti ľudského poznania, vzdelania a múd-
rosti.

Toto píšem preto, aby som ilustroval zložitost', ktorú vi-
dím pri vzťahu učiteľ, žiaci a nasledovníci.

Profesor Žucha: Tvoj historický príklad ukazuje vzťah
učiteľ-žiak ako OSOBNÝ a ľudsky relevantný vzťah. Grécke
školy boli malé, ľudia v nich sa vzájomne poznali.

Ale školy s veľkým počtom žiakov znemožňujú osobné
spoznávanie. Nemôžeme sa ľudsky priblížiť k študentom.
Keď ich skúšame, často máme pocit, že sa stretávame s cel-
kom neznámymi osobami. Aj tu môžu vzniknúť VNÚTORNÉ
veľmi intenzívne vzťahy. Mojm učiteľom bol profesor Char-
vát, slávny pražský internista. Nikdy sme sa osobne nestretli.
Pán profesor nešpíl, že existuje akýsi medik Žucha. Ale pri-
znávam sa k nadšenému žiactvu a jeho učiteľstvu pripisujem
mimoriadny význam. Svoj vzťah k profesorovi Charvátovi
(hoci nikdy nie priamy), cítim ako osobný.

Profesor Hulín: Považujem za nenáležité nevidieť obrovský
význam, ktorý má školský systém. Prežitie v škole si pamä-
táme celý život. Škola je pre každého vstupnou bránou do
sveta poznania. Učiteľia všeobecne by mali byť múdri a ne-
mali by to byť tí, ktorí boli v minulosti slabými žiakmi. Ak
nie je splnená táto podmienka, potom je pozícia učiteľa za-
mestnaním a nie povolaním. Túto skutočnosť nemožno zme-
niť. Školy sú vstupnou bránou do sveta poznania, ale aj do
sveta vedeckého bádania.

Profesor Žucha: Vzťah učiteľa a žiaka je zaujímavý aj pre
toto: učiteľ NIKDY neprestane byť žiakom. Žije vo zvláš-
tnom prostredí, ktorého zmyslom je učiť a učiť sa. Môžeme
si všimnúť, že škola má nielen svoje špecifické účinky (vy-
učovanie žiakov), ale aj nešpecifické: vyžaruje do okolia: vie
sa o nej: vyvoláva úctu. Je to aj akási „aura“. Keď som
išiel okolo budovy lekárskej fakulty v slávnom meste Mont-
pellier, „niečo“ vo mne vyvolávalo, čo sa starobylo menuje
„bázeň“. Ako sú ľudia, ktorí s básnictvom nič nemajú, hrdí
na „svojho“ básnika, (Nemci na Goetheho, Rusi na Puš-
kina, Slováci na Sládkoviča), bývajú hrdí aj na „svoje“ školy
(Portugalci na Coimbru, Slováci-azda-na Komenského uni-
verzitu). Teda: škola a duch školy sa v nás znútorňujú.

Profesor Hulín: Vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi a nasle-
dovníkmi sú mimoriadne zložitú. Škola, to nie je supermarket,
ani hypermarket v systéme „cash and carry“. Učiteľ ne-
odovzdáva iba poznatky. U vnímavých žiakov často svojím
oduševnením určí smer ich budúceho života. Prinajmenšom
býva vzorom pre formovanie vzťahu k životu. V medicíne aj
pre formovanie vzťahu k pacientovi a k jeho chorobe.

Profesor Žucha: Ak som sa opovážil povedať, že učiteľ je derivát rodiča, musím zdôrazniť, že procesy, ktoré vzťahy učiteľov a žiakov (a učiteľov vzájomne a žiakov vzájomne) formujú, sú ťažko prehľadné a priehľadné ako vzťahy v rodine. Sú dobrí aj zlí rodičia, dobré aj zlé deti a tak ďalej. Opováži sa niekto povedať, ako a kde sa to a to naučil a čo a kedy odkukal od svojich vzorov? Je presný rozdiel medzi vzorom a výstrahou? Ako občas otec alkoholik je príčinou toho, že syn sa NESTANE alkoholikom, zlý učiteľ je pohnutkou pre žiakov: dráždi ich, provokuje ich, aby ho prekonávali.

Profesor Hulín: Na úsvite medicíny, v Hippokratovej prísaha sú hneď na začiatku opísané vzťahy žiaka k svojmu učiteľovi. Sú opísané nie ako odporúčanie, ale ako záväzok pod prísahou. Adept medicíny, lekár prisahá na tieto zásady. Prisahá na ne aj teraz a takmer vo všetkých krajinách sveta. Niekedy s malými úpravami v Hippokratovej prísaha.

V Hippokratovej prísaha je doslovne uvedené:

– Svojho učiteľa v tomto umení si budem ctiť rovnako ako vlastných rodičov a vďačne mu poskytnem všetko potrebné, ak si to vyžiada nevyhnutnosť. Jeho potomkov budem pokladať za vlastných bratov...

V tomto spise zásadného významu je „petrifikovaný“ vzťah učiteľa a žiaka. Ide o prenosný vzťah, ktorý presahuje život učiteľa a prenáša sa na jeho potomkov. „Odozvanosť“ učiteľovi sa netýka iba vernosti myšlienkam, ktoré sú zachytené v prísaha, ale dotýka sa aj hmotnej pomoci v núdzi. Asi by nebolo dobre, keby sme sa k týmto skutočnostiam nikdy nevracali, keby sme videli iba súčasné problémy, ktoré vyplývajú z nepochopenia významu školy, učiteľov a vzťahov učiteľov a žiakov.

Profesor Žucha: Hippokratova požiadavka úcty žiaka k učiteľovi, dokonca synovskej príslušnosti k učiteľovi si žiada urobiť niečo symetrické: žiadať od učiteľa blízkosť k žiakovi. Ak si predstavíme, že učiteľ je ešte stále aj žiak a vždy bude aj žiak, kým bude učiteľom, že obaja, učiteľ aj žiak, sú v jednej škole, v spoločnom prostredí s vysokou účinnosťou, ich súhra sa nám ukáže ako „prirodzený“ proces ľudskej vzájomnosti. Môže fungovať, myslím si, aj v školách, ktoré sú „odcudzené“, organizačne deformované, vôbec nie vzorné. Iste nedosiahneme maximá. Je to ako v rodine.

Profesor Hulín: Profesor Ivan Ďuriš opakovane zdôrazňuje, že vysokoškolský učiteľ má mať rád svojich študentov. Považuje to za základnú podmienku pre prenos informácií najmä preto, „aby študentov získal“, aby sa lekárskemu umeniu a vede „oddávali“ v maximálnej miere a s využitím všetkých svojich mentálnych schopností a manuálnych zručností.

Klinika, každá klinika je zariadenie pre liečenie chorých, pre výučbu medikov a pre vedecké bádanie. Táto kombinácia konkrétnej činnosti, teda diagnostiky a liečby spolu s výučbou medikov a s vedeckým bádáním je „permanentnou školou“, v ktorej pracovníci vyučujú medikov, sú učiteľmi, ale nepretržite študujú a často pod kontrolou, teda sú vlastne „žiakmi“ (atestácie). Toto nie je jednoduchá situácia. Aj prednosta kliniky, ktorý je nad všetkými, je „kontrolovaný“ v každej hodine pri odbornom rozhodovaní, je pod prísnou

kontrolou svojich podriadených. Pozícia prednosta kliniky nesie so sebou „aj povinnosti žiaka“ po celý čas aktívnej činnosti. Prednosta kliniky nie je „odborníkom na jeden enzým“. Jeho zodpovednosť určuje zákon. Viem, že inde vo svete je to takisto, len neviem, či terajší vládcovia u nás o tom niečo vedia. Vládcovia sú odborníci, ktorých charakterizuje najmä schopnosť nazbierať hlasy, aby boli v pozícii s právom rozhodovať. Nepoznám zákon, ktorý by sa mohol použiť na nejakú formu „postihu“ za zlé rozhodnutia aj s odstupom času, s odstupom niekoľkých rokov. Zanechanie funkcie nie je postih, ale „úspešný únik“. V prípade klinikov je zodpovednosť za rozhodnutia pred zákonom celkom zrejme.

K uvedeným povinnostiam a úlohám, ktoré sa nikdy nekončia, treba prirátavať vedecké bádanie, ktoré je „predpísanou súčasťou“ odbornej kvalifikácie klinikov.

Profesor Žucha: Kontrola učiteľskej a najmä lekárskej práce je nevyhnutná. Musí jestvovať akýsi spôsob hodnotenia výkonov.

Ale extrémna a často zlomyseľná kontrola s hrozbou verejného zahanbenia a rôznych právnych postihov nevyhnutne blokuje pocit spontaneity, teda aj kreativnosť práce. Ak okolo učiteľov a lekárov krúžia reportéri a právnici, formuje sa pocit ohrozenia. Právny štát sa môže meniť na právnický štát. A právnický štát má pôsobenie, podobné policajnému štátu. Verejné pretriasanie otázok, ktoré majú celkom odbornú povahu, ponizuje.

Toto by mali učiteľia aj lekári pripomenúť a pripomínať právnikom, politikom a pracovníkom piatej veľmoci.

Profesor Hulín: Príde čas, keď sa zo žiakov stanú spolupracovníci, myslím subordinovaní spolupracovníci svojho učiteľa. Potom nastupuje ďalšia etapa, v ktorej sa vzdelávanie oboch uskutočňuje súčasne. Spolu riešia zložitosti medicíny v prípade konkrétnych pacientov, spolu sa ponárajú do vedeckého bádania. Za prirodzené považujem to, že napokon príde čas, keď žiaci prevýšia svojho učiteľa. Aký je tvoj názor na tieto vzťahy?

Profesor Žucha: Myslím si, že tieto procesy sú ako prirodzený „život“. Žiaci sa stávajú kolegami, nadriadenými, lebo „život ide ďalej“. Ale pritom (aj) neprestávajú byť žiakmi, hoci zároveň v mnohom sú už učiteľmi svojho učiteľa. „Život“ je dialektický.

Navyše: nie je žiak ako žiak. Žiakom je študent, ktorý zvláda základné učivo, študent, ktorý pripravuje vedeckú prácu v rámci ŠVOČ, lekár, ktorý sa pripravuje na atestáciu, postgraduálny študent, nositeľ titulu PhD, ktorý chystá habilitačnú prácu, docent pred inauguráciou za profesora. To všetko sú „žiaci“.

Ani sa nevie ako, a zo žiaka je zrazu „nasledovník“. Môže prekonať učiteľa, ale (dialekticky) ostáva (aj) žiakom. Ctižiadostou učiteľa môže byť mať žiaka, ktorý ho prekonáva.

Chcem pripomenúť jednu podozrivú pozíciu: epigóna. Ak žiak nevie prekonať učiteľa, stáva sa epigónom, sú epigóni epigónov: „vedecká škola“ učiteľa je liahňou konzervatívnych postojov.

Najmä systém silnej kontroly akéhokoľvek druhu môže byť nebezpečný produkciou epigónov. Hrozivá bola ideologická kontrola.

Profesor Hulín: Potom príde čas výmeny. Zo žiakov sa stanú vedúce osobnosti a učitelia sa ocitnú ako subordinovaní pracovníci svojich žiakov. Myslím si, že v takejto situácii sa neprejavuje iba odborná úroveň, ale najmä ľudské vlastnosti. Spomínam si na historicky známu skutočnosť z odbornej literatúry. Magendie, prednosta ústavu na Collège de France povedal desať rokov dopredu Claudeovi Bernardovi, že keď pôjde do dôchodku, že on sa stane šéfom ústavu. Táto vyriešená predstava sa do písmena a do dňa skutočne aj naplnila.

Pri všetkom, čo okrášľuje vzťahy učiteľov a žiakov, sa niekedy vynára otázka predstáv niektorých žiakov, či nasledovníkov, ktorí mali predchodcov s výrazným dominantným postavením. Prednosta kliniky alebo ústavu s vysokou prirodzenou autoritou, s vedeckou a odbornou náročnosťou a s uznaním, ktorého sa mu dostáva, sa ťažko „preskakujú“ novému nasledovníkovi. Prednosta s prirodzenou autoritou, s dobrovoľnou subordináciou pracovníkov je dušou pracoviska. Jeho prítomnosť na pracovisku je tým, čo stačí na to, aby pracovisko fungovalo, aby každý plnil zverené povinnosti. Ak je prednosta pritom zodpovedným, pracovitým, korektným, skúseným a citlivým človekom, no nezmieriteľným voči ľahostajnosti, je „prekonateľný“, ale nie ľahko. Táto skutočnosť nie je anomáliou. Anomália by sa mohla začať odvíjať až vtedy, ak by sa nový prednosta nedokázal vyrovnávať s tým, že v mnohých veciach nemôže byť pokračovateľom, že „získaním funkcie“ nezíska vlastnosti, ani výnimočnosť, uznanie a postavenie svojho predchodcu. Uznanie a odborné rešpektovanie vlastnej osoby a pozície prednostu musí začať budovať od začiatku. V takejto situácii by bolo asi omylom, ak by nasledovník chápal posilnenie svojej pozície cez výnimočnosť svojej prítomnosti. Nasledovník by mal vytvárať podmienky pre pokračovanie v práci bývalému prednostovi a jeho autoritu by mal využívať ako skutočnosť, ktorá je kohéznu silou kolektívu. Vynárajú sa mi spomienky a blúdžia mi v hlave myšlienky o tom, či nie sú niekedy krivé predstavy obrazom prvého prikázania z Mojžišových tabúl v Rúfusovej transformácii tohto prikázania v dnešných časoch?

A čo výberové konania? Sú výberové konania tým najlepším spôsobom? Nemal by mať odchádzajúci prednosta právo označiť svojho nástupcu? Malo by byť výberové konanie „také demokratické“, že v tajnom hlasovaní majú asistenti hlas ako profesori? Je tento postup optimálny pre zabezpečenie kvality v pokračovaní? Zabezpečí takáto demokracia trvalé zdokonaľovanie? Nie je to prežitý „výdobytok nežnej revolúcie“?

Profesor Žucha: Vedecké spoločenstvo a spoločenstvo učiteľov a žiakov musí byť demokratické, ale: ako? Kde sa uplatňuje tvorivosť, uplatňuje sa nerovnosť. Magendieho bystrozrak nemohlo nahradiť hlasovanie odbornej spoločnosti. Kritická debata odborníkov nie je rovnostárska, nerozhoduje počet hlasov. Rovnováha rovnosti a nerovnosti, ich súhra je otázka, na ktorú by mali riadiace inštalácie odpovedať nie „zbrucha“, podľa svojich dojmov alebo záujmov.

Demokracia nie je homogénna. Sú v nej segmenty, ktoré prihládajú k nerovnosti. Nobelove ceny, ceny odborných spoločností atď. sú elitárske podniky. Demokracia by mala rešpektovať tieto diferenciačné procesy vo svojom vnútri. Ak nerešpektuje, škodí si, hlúpane. Poznáme príklady hlúpej demokracie.

Profesor Hulín: Moja situácia v tejto debata, pri uvažovaní o zložitých problémoch je pre mňa prirodzená možnosť preto, že som pri opakovanom menovaní do funkcie prednostu Ústavu patologickej fyziológie LFUK vo svojej informácii napísal: Za svoj najväčší profesionálny úspech považujem to, že moji mladší spolupracovníci sú teraz celosvetovo uznávanými odborníkmi.

Profesor Žucha: Azda to, čo považuješ za svoj „najväčší profesionálny úspech“, je viac: je aj veľká ľudská výhra: príspevok k pocitu, že nežiješ zbytočne alebo pochybene. Vedec alebo učiteľ je podvojný: hrá svoju rolu a stvára svoju osud.

Rukopis pre potreby časopisu Psychiatria so súhlasom autorov upravil a skrátil odborný redaktor doc. MUDr. M. Bernadič, CSc.